

Hledá školní mládež pozitivní hodnoty? (Pohled na vietnamskou komunitu)

Miloslava Turková

Budovat pozitivní vztahy a postoje v rámci mezilidských kontaktů včetně kontaktů mezinárodních znamená (nebo lépe řečeno mělo by znamenat) pro každou společnost v kterékoliv době důležitý a prioritní úkol. Z historie víme, že řada společností, ať už v době dávno minulé či nedávné, tento úkol nezvládla. Ale ani současnost na tom není o mnoho lépe. Existuje mnoho zemí, a to včetně tzv. zemí vyspělých, kde jsou negativní mezikupinové vztahy na denním pořádku. Také v současné české společnosti představuje budování nekonfliktního klimatu velmi obtížný úkol, navíc složitější v tom smyslu, že naše společnost byla po desetiletí společností uzavřenou před vnějšími vlivy a kontakty, včetně kontaktů mezinárodních.

Po druhé světové válce a odsunu převážné části německého obyvatelstva z pohraničí se v prostoru dnešní ČR vytvořila z hlediska etnického téměř homogenní společnost. Početně nevýznamné mezinárodní kontakty (reemigranti, zahraniční pracovníci v průmyslu a zemědělství, vlny romského etnika ze Slovenska) se odehrávaly pouze na bázi lokální. Rovněž etnické skupiny žijící kontinuálně na území ČR (Němci v pohraničí, Poláci na Ostravsku a Těšínsku) byly chápány jako regionální a okrajové. Navíc existovala všeobecně sdílená představa postupného včleňování všech menšin do české společnosti s vizí jejich naprosté integrace.¹

Celospolečenské ale i celoevropské změny po roce 1989 nastolily úplně jinou situaci. Příliv cizinců na naše území, stejně jako emancipace zde žijících etnických skupin, způsobily, že mezinárodní soužití zcela ztratilo

¹ Samozřejmě s výjimkou „dočasně“ zde žijících vojáků sovětské armády a jejich rodinných příslušníků v období po roce 1968.

lokální a regionální, ale především okrajový charakter a stalo se problémem celé společnosti. Mnohá česká města se postupně stávají multi-kulturním a multietnickým prostorem, prostorem, kde se soužití Čechů s „jinými“ („druhými“, „cizími“), tj. s těmi, jejichž kulturní hodnoty a vzorce chování jsou odlišné, jeví jako realita všedního dne. Tato realita představuje pro současnou českou veřejnost zcela nový fenomén a pro část veřejnosti fenomén nepředstavitelný a proto i obtížně přijatelný. A právě tato skutečnost vede k problémům ve vztazích mezi většinovou českou společností a etnickými skupinami, přičemž zpravidla jde o problém oboustranný. Postoje českého obyvatelstva ovlivňují dlouhodobě přetrvávající kulturní předsudky a stereotypy, které u některých skupin (lokálních, socioprofesionálních, generačních) vyvolávají za určitých problémových situací silné xenofobní reakce. Tato atmosféra je navíc uměle „přiživována“² světem masmédií. Výrazné novinové titulky a mnohokrát opakované televizní šoty se věnují především negativům a nedostatkům ve vzájemném soužití a uměle vyvolávají u jednotlivců či skupin z řad běžných konzumentů psaného i mluveného slova nevstřícné a negativní postoje.

Určitou naději na zvládnutí tohoto velmi palčivého problému současné společnosti dává pohled do budoucna. Nastupující generace dnešních školáků, pro které je situace před rokem 1989 z jejich pohledu jakýmsi „pravěkem“, by mohla za deset, patnáct let považovat život v multikulturní a multietnické společnosti za úplnou samozřejmost. Položme si tedy otázku, zda existují u dnešních dětí staršího školního věku předpoklady takových budoucích postojů? Nebo jinak řečeno, zda 13–14leté děti (tj. děti ve věku, kdy si začínají vytvářet vlastní samostatné názory a postoje) hledají či mají vůli hledat pozitivní vlastnosti u „jiných“, „druhých“, „cizích“, „odlišných“?

Odpověď budeme hledat v analýze výpovědí dětí z osmých tříd základních škol z nejrůznějších oblastí ČR, kterým byl položen dotaz „Co obdivuješ na Vietnamcích?“ Tato otázka byla součástí širšího výzkumu pro potřeby MŠMT.³

Úvodem je třeba zdůraznit, že tato pozitivně formulovaná otázka, která vybízela k hledání kladných charakteristik, vlastností, schopností či

² V zásadě lze hovořit o jednoznačně negativním vlivu naprosté většiny sdělovacích prostředků, především pak těch radících se do kategorie „bulvárních“.

³ Výzkum i výzkumný soubor je charakterizován v příspěvku Mirjam Moravcové *Romové v pohledu české mládeže*.

dovedností, kter by děti byly schopn a ochotn považovat za hodn obdivu, neměla v dotazníku (a to zmrn) paralelu, kter by se dotazovala na to, zda se dětem něco na Vietnamcích nelíbí. Respondentům – 13–14 letm školákům byl dán prostor k vyjdren pozitivních postojů ve vztahu k Vietnamcům, tedy ke skupině na jedné straně transparentn odlin od vtsinov česk společnosti a na straně druhé ke skupině, kter je vzhledem ke svým obchodním aktivitám běžnou součastí naprost vtsiny českých, moravských a slezských mst.

hrnn počet respondentů, kterm byla položena otázka „Co obdivuješ na Vietnamcích?“ inil 3438. Jednalo se o žáky základních ˇskol z našich nejvtsch mst (zastoupeny byly pedevm prask, brnnsk a ostravsk ˇskoly), z dalich mst krajskch⁴ či okresních (např. Hradec Králové, Olomouc, Kutná Hora, Děčín, Jindřichův Hradec, Nov Jičín, Pardubice, Kromei, Sokolov, Tábor, Příbram, Strakonice, esk Krumlov, Frydek Městec. atd.), ale i z mst menich (např. Bruntál, esk Kamenice, Choceň, Kaplice, Kltre nad Oh, Letohrad, Velešín atd.).

Z celkového počtu dotázaných tme jedna třetina (31,5 % tj. 1082) tuto otázku v dotazníku zcela pominula, nezformulovala nebo nebyla ochotna zformulovat dnou odpove. Zbývající dvě třetiny tj. 2356 ˇskolk se k dotazu s různou intenzitou pozornosti vyjádřily, pem vznamn st z nich (954 tj. 27,7 % ze všech oslovených a 40,5 % ze všech, kter odpověděli) volila jednoduchou a jednoslovnou odpove „nic“ a 114 k (3,3 % z oslovených a 4,8 % ze všech odpovědí) uvedlo „nevím“. Ostatn respondenti (tj. přes 54 % z těch, kter nějakou odpove napsali) se ve svých výpovědích pohybovali virokm spektru výroků oscilujících mezi vraznm obdivem na straně jedné a zásadním nesnenm na straně druh, mezi etnickou tolerancí a intolerancí a mezi hledáním kladných a záporných vlastností, pem nktei zastávali více méně neutrln pozici. To znamená, že ačkoliv byl dotaz formuln jednoznan v tom smyslu, aby děti hledaly hodnoty či vlastnosti pozitivn, uvedl nezanedbateln počet 13–14 letých dětí výroky ladn jednoznan negativn (*drzost, rozpínavost, nehezk vzhled*)⁵ nebo dokonce konfrontan (*nesnáším je, je jich tu moc*).⁶ Souhrnn však převažovaly výpovědi pozitivního charakteru. (Srv. tab. . 1)

Vedle odpovědí typu „nic“ a „nevím“ se dotzan ˇskolci ve svých vpo-

⁴ Jednalo se o „krajsk“ msta z pohledu bývalého krajského uspořadání.

⁵ Tyto výroky se objevovaly opakovan.

⁶ Výroky uvedeného typu se vyskytly u více respondentů.

vědích v první řadě soustředili na nejmarkantnější jev spojovaný s Vietnamci, a to na obchodní činnost, ať už na všudepřítomné stánkaře nebo na stále se zvyšující počty vietnamských obchodníků v tzv. kamených obchodech. S různým stupněm obdivu (*smysl pro obchod, mají dobré obchody, dobří obchodníci, prodávají levný věci, skvěle se s nima obchoduje, mají dobré obchody a umí v nich pracovat, kdo by nás oblékal?, trpělivost jednat s českými zákazníky, kteří k nim často nebývají moc slušní*)⁷ hodnotilo obchodní aktivity Vietnamců 279 respondentů tj. 11,8 % ze všech, kteří dotaz zodpověděli. (srv. tab. č. 1) Druhé nejpočetnější zastoupení pozitivně vnímaných vlastností (212 tj. 9 % ze všech odpovědí) se týkalo hezkého vzhledu Vietnamců, kde děti oceňovaly především pěkné oči a vlasy a někdy i postavu či celkový vzhled (*jejich šikmé oči, mají hezký tvar očí, mají hezký vočička, super vlasy, jsou nádherní, je roztomilé, jak jsou malí*).⁸ Relativně vysoké zastoupení odpovědí, ve kterých respondenti obdivovali fyzický vzhled, vynikne ještě více ve srovnání s řádově nižším počtem (celkem 21) výroků, kdy dotázaní na otázku po obdivu reflektovali naopak nepěkný vzhled (*křivý oči, jsou pidlovoký, vypadaj, že mají žloutenku*).⁹

Takto negativně laděné odpovědi týkající se vnímání fyzického zevnějšku představovaly pouze desetinu výroků pozitivních. Obdobný, i když ne tak výrazný poměr, vykazovaly i odpovědi o souhrnně kladných a souhrnně záporných vlastnostech, kdy pozitivních (*odvážnost, pracovitost, usměvavost*)¹⁰ reakcí bylo 140 a negativních (*drzost, rozpínavost*)¹¹ pouze 24.

Nejpočetněji zastoupený negativní vjem se týkal hodnocení typu „honba za penězi, vtíravost“. V tomto smyslu se vyslovilo 98 respondentů (*jejich sebezapření, aby vydělali peníze, jsou hrozně vlezlí, vtíraví*)¹², přičemž řada z nich ke svým výrokům připojovala „to neobdivuju“, aby bylo zcela jasné, že takové charakteristiky nepovažují za hodné obdivu. Naopak 2,6 % školáků (celkem 61) obdivuje jazyk, jazykové schopnosti a dvojjazyčnost u Vietnamců žijících na našem území (*zajímavý jazyk, rychle se domluví, dobře a rychle se učí česky*).¹³

Dvě procenta odpovědí (tj. 48 respondentů) se týkala nekvalitního zboží (levný šmejd, že se jim rozpadá oblečení, prodávají nekvalitní věci)¹⁴

⁷ Výroky z dotazníků č. 0318, 5318, 1815, 6103, 2204, 0754, 6182, 1488.

⁸ Výroky z dotazníků č. 0280, 6034, 2787, 1668, 2786, 1955, 1956, 2632, 1452, 1197, 5325.

⁹ Výroky z dotazníků č. 2522, 5751, 2653.

¹⁰ Takovéto odpovědi se objevovaly opakovaně.

¹¹ Rovněž negativní odpovědi tohoto typu se vyskytly u více respondentů.

¹² Výroky z dotazníků č. 1195, 0905, 2818.

¹³ Výroky z dotazníků č. 5522, 0757, 5317.

¹⁴ Výroky z dotazníků č. 0755, 2760, 1961.

jako symbolu spojovaného s přítomností Vietnamců, respektive vietnamských tržišť v našich městech. Ať už se jednalo u těchto 48 školáků o přijetí obecně představy o druhořadém zboží vietnamských obchodníků nebo o osobní zkušenost s koupí nekvalitních věcí, bylo subjektivní vnímání těchto skutečností natolik silné, že ho zformulovali do odpovědí v podstatě odsuzujících, i když některé výroky by bylo možné chápat i jako určitou míru obdivu (*že umějí prodat to šmejcké zboží, že si dokážou přilákat lidi, aby u nich nakupovali, i když vyrábějí samý šmejdy*).¹⁵

Celkem 38 (1,6 %) dětí se k otázce jednoznačně stimulující vstřícnost (Napiš, co obdivuješ na Vietnamcích) vyjádřilo z pozice etnické intolerance, přičemž intenzita netolerantních postojů se pohybovala od mírnějších výroků (*rákosníci, že nás tu dovedou otravovat, křováci, nic jiného*)¹⁶ až po výroky hrubé, cynické (*kurvy žlutý, fuji jsou jako vši, ať táhnou odkad' přišli*)¹⁷ a genocidní (*do plynu*).¹⁸ K postojům této skupiny etnicky netolerantních školáků se přiblížilo i 30 těch, kteří zaujali pozici obecně xenofobní, shrnutou do odpovědi typu „nesnáším je“ (*nemám je ráda, přímo je nesnáším, jsou mi proti srstí*).¹⁹ Výrazem xenofobie byly i odpovědi skupinky 17 respondentů, kteří místo hledání pozitivních charakteristik uváděli výroky typu „je jich tu moc“ (*už jsou všude tak rozlezlí, už jsou na každém rohu*).²⁰ Naopak etnicky tolerantní výroky zazněly pouze v 11 případech (*správní hoši z Asie, nevaděj, šikmovoký kámoši, nejsem rasista*).²¹

Sportovní schopnosti, především pak znalost bojových umění (*jsou sportovní a bojovní, jsou mrštní a umějí bojová umění, karate, Kung-fu*)²² vyzdvihlo jako předmět obdivu na straně Vietnamců jeden a půl procenta (celkem 35) těch, kteří odpověděli. Osobnostní charakteristiky typu „úsilí o vzestup – přizpůsobivost“ (*snaha něčeho dosáhnout, schopnost přizpůsobit se*)²³ zhodnotilo jako hodné obdivu 22 žáků a odvahu žít v České republice (*že měli odvahu přijít do ČR, že tady v Čechách ještě vydrželi*)²⁴ ocenilo 18 respondentů.

Vedle početně bezkonkurenčně pozitivního hodnocení obchodní čin-

¹⁵ Výroky z dotazníků č. 2132 a 2293.

¹⁶ Výroky z dotazníků č. 1289, 1612, 2157.

¹⁷ Výroky z dotazníků č. 1303 a 1365.

¹⁸ Výrok z dotazníku č. 1443.

¹⁹ Výroky z dotazníků č. 1868, 2270, 1911.

²⁰ Výroky z dotazníků č. 6044 a 2258.

²¹ Výroky z dotazníků č. 1624, 2247, 1621, 0841.

²² Výroky z dotazníků č. 1803, 1675, 1854.

²³ Výroky z dotazníků č. 0794 a 5691.

²⁴ Výroky z dotazníků č. 1950 a 6170.

nosti se našla ve zkoumaném souboru i skupinka 30 školáků, kteří položili důraz na jinou oblast materiálních hodnot, a to na vyspělost průmyslu a techniky (*jejich výborné výrobky, mají dobrou elektroniku*).²⁵ Kulturním hodnotám dalo naopak přednost pouze 14 žáků.²⁶

Určitou rozvahu, na rozdíl od některých povrchních a zbrklých výroků, projevilo 16 dětí, které na položenou otázku odpověděly, že Vietnamce neznají, a to nikoliv ve smyslu, že by se s nimi nikdy nesetkaly, ale že je nepoznaly natolik, aby je mohly nějak, ať už pozitivně nebo negativně hodnotit (*neznám je, abych o nich mohl něco psát, znám je jen z trlu*).²⁷ Naproti tomu 13 respondentů projevilo více méně nezájem, jak o Vietnamce, tak o odpověď (*nezájímám se o ně, nezájem*).²⁸ Stejný počet 13 dotázaných cítil potřebu zdůraznit nedodržování zákonů ze strany Vietnamců, zejména pak při jejich podnikatelské činnosti (*jejich drzost, neplatit daně, schopnost pašovat*).^{29, 30}

Významový i obsahový rozptyl dalších odpovědí byl tak velký, že se k sobě přibližovaly vždy pouze v několika málo případech.³¹ Z málo početně zastoupených výroků je třeba vyzdvihnout skupinku sedmi výpovědí, které kladly důraz na skutečnost, že se nelišíme, že jsme všichni lidé (*hlavně, že jsme všichni lidé, i když mluvíme každý jinou řeč, jsou to lidé, jako my*).³² A zbývající jednotlivé výroky byly natolik individuální a specifické, že je nebylo možné zařadit do žádné z charakterizovaných skupin.

Tolik k obsahové analýze výpovědí 13–14 letých respondentů jako celku. Nyní se soustředíme na to, zda se struktura výroků obdivu (ale i kritiky či negativního hodnocení) ve vztahu k Vietnamcům lišila podle pohlaví respondentů, podle vzdělání a sociálního zařazení otce žáka a podle lokality. V tomto detailním rozboru se zaměříme především na ty typy odpovědí, které byly zastoupeny nejpočetněji.

Frekvence odpovědí v závislosti na pohlaví respondentů (srv. tab. č. 3) se výrazně odlišila především u odpovědí typu „jazyk, jazykové schopnosti“, „nevím“, „nekvalitní zboží“ a „etnická intolerance“. Obdiv k jazyku a jazykovým dovednostem ocenilo mnohem více dívek (75,4 %) než chlapců (21,3 %). Na druhou stranu si zase více děvčat (69,3 %) než

²⁵ Výroky z dotazníků č. 1469 a 2099.

²⁶ V obměnách zazněly výroky „kulturu“, „jejich kulturu, umění“.

²⁷ Výroky z dotazníků č. 1384 a 2680.

²⁸ Výroky z dotazníků č. 2821 a 1241.

²⁹ Výroky z dotazníků č. 1932 a 2812.

³⁰ Detailní absolutní i procentuální zastoupení jednotlivých typů odpovědí viz tabulka č. 1.

³¹ Konkrétně v deseti a méně – viz tabulka č. 2.

³² Výroky z dotazníků č. 0339 a 0832.

hochů (27,2 %) nelámalo s odpovědí příliš hlavu a prostě konstatovalo, že nevědí. Při zdůrazňování nekvalitního zboží a etnické intolerance převažovali v 58 % chlapci. Zbývající charakteristiky analyzované z hlediska pohlaví (tab. č. 3) nevykazovaly nijak podstatné rozdíly. A u odpovědí, kdy děti uváděly obecně kladné vlastnosti, byl poměr hochů (68) a dívek (67) naprosto vyrovnaný.

Zatímco zastoupení dívek a chlapců v celém souboru bylo rovnoměrné (47 % chlapců a 48 % dívek – zbývající část respondentů údaj o pohlaví nevedla), z hlediska vzdělání otce respondentů tomu tak zdaleka nebylo (základní – 7,8 %, odborné – 26,3 %, střední – 36,7 % a vysokoškolské – 20 %). Z tohoto zorného úhlu je třeba nahlížet na frekvenci jednotlivých typů odpovědí ve vztahu ke vzdělání otců (viz tab. č. 4). U všech analyzovaných typů odpovědí je zastoupení respondentů, kteří u otce uvedli základní vzdělání, nejnižší a přibližuje se poměrnému vzdělanostnímu zastoupení v celém souboru. Výjimku představuje vyšší zastoupení těchto dětí (12,5 %) u odpovědi typu „nekvalitní zboží“ a naopak nižší zastoupení u výroků „etnická intolerance“ (pouze jeden respondent) a „honba za penězi“ (čtyři respondenti). Ovšem vzhledem k nízkým absolutním hodnotám jednotlivých výpovědí je obtížné z těchto údajů vyvozovat závěry. Zůstává proto otázkou, zda relativně vyšší podíl dětí, které zdůraznily špatnou kvalitu zboží, je odrazem jejich větší osobní zkušenosti se zakoupením nekvalitních věcí. Rovněž přihlášení se pouze jednoho respondenta k etnické intoleranci z těch, kteří deklarovali u otce základní vzdělání, nevypovídá automaticky o větší etnické toleranci u této skupiny dotázaných. Mimo jiné i z toho důvodu, že k etnické toleranci se přihlásil rovněž pouze jeden žák s otcem se základním vzděláním.

Četnost analyzovaných typů výpovědí u skupiny dětí, které uvedly u otce odborné vzdělání, kopíruje přibližně procentuální (26,3 %) zastoupení v celém souboru (srv. tab. č. 4) s odchylkou směrem nahoru u oceňování jazykových schopností (34,4 %) a směrem dolů u etnické intolerance (15,8 % tj. 6 žáků). K etnické toleranci se z této skupiny přihlásili dva. Rovněž žáci s otcem středoškolákem nevybočili z poměrného zastoupení své skupiny, až na větší důraz na ocenění jazyka a jazykových dovedností (41 % tj. 25 dětí, ze všech těch, kteří položili důraz na tento typ odpovědi).

Skupina dětí s otcem vysokoškoláky měla v celém souboru přibližně 20 % podíl. Od něho se paradoxně odchýlila směrem dolů (8,2 %) při hodnocení jazyka a směrem nahoru u etnické intolerance (36,8 %). Toto procentuální zastoupení etnicky intolerantních postojů představuje v abso-

lutních číslech nízkou hodnotu 14 jednotlivců. Uvážíme-li však, že naopak k etnické toleranci se přihlásil pouze jeden respondent s otcem vysokoškolačkem, jsou tyto výpovědi varující.

Z hlediska sociálního postavení otců (srv. tab. č. 5) se detailněji zaměříme na dvě nejpočetněji zastoupené skupiny, a to děti zaměstnanců a podnikatelů (46,8 a 28,2 %). „Zaměstnanecká“ skupina položila větší důraz (62,3 %) na ocenění jazyka a jazykových schopností, zatímco „podnikatelská skupina“ označila tyto schopnosti ze strany Vietnamců za hodné obdivu pouze v 11,5 %. I když deklarování otců za zaměstnance v sobě patrně zahrnuje velmi odlišné typy – od zaměstnanců ve výrobě po zaměstnance ve školství či státní správě a podobně – projevil se zde (u dětí zaměstnanců jako celku) výraznější příklon k duchovním hodnotám. Podstatný rozdíl se objevil i v postojích dětí zaměstnanců (58,3 %) a podnikatelů (29,2 %) ve výpovědích typu „nekvalitní zboží“. Zde se s největší pravděpodobností odrazil odpovídající rozdíl v koupěschopnosti rodin zaměstnanců a podnikatelů. Výroků z pozic etnické intolerance pronesly děti podnikatelů celkem 19, což představuje ze všech etnicky netolerantních hodnocení 50 %, děti zaměstnanců se takto vyjádřily v 11 případech (28,9 %). Vezmeme-li v úvahu naopak dva případy etnicky tolerantních postojů (z celkových 11) u „podnikatelské“ skupiny oproti 5 u „zaměstnanecké“ skupiny, nevyznívá toto srovnání pro školáky z podnikatelských rodin příznivě.

Vazbu nejčastěji frekventovaných typů odpovědí ve vztahu k lokalitě, respektive velikosti lokality, ve které se jednotlivé školy nacházely, jsme sledovali z pohledu čtyř podskupin. Do první jsme zařadili pražské školy, do druhé velká města Brno, Ostravu, Olomouc a Hradec Králové, do třetí školy z okresních měst a do čtvrté školy z menších lokalit (např. z Bruntálu, Kaplice, Letohradu a dalších). Až na několik výjimek se v rámci detailně analyzovaných typů výpovědí neprojeví u těchto lokálních podskupin výraznější rozdíly (srov. tab. č. 6). Pouze souhrnně kladné vlastnosti hledali u Vietnamců procentuálně častěji (39,3 %) žáci pražských škol a „jazyk“ naopak oceňovali nejčastěji (42,6 %) školáci v menších lokalitách. Na výrocích typu „honba za penězi, vtíravost“ se děti jak z pražských škol, tak ze škol v okresních i malých městech podílely v rozmezí mezi 20 a 30 %, kdežto velká města byla zastoupena pouze 13,3 %. A více než třikrát častěji (41,7 % oproti 12,5 %) položili důraz na nekvalitní zboží pražští školáci než žáci z malých měst. Na pozicích intolerance se z celkových 38 případů podílely děti z Prahy, velkých a okresních měst

26 až 29 procenty, kdežto menší lokality zde byly zastoupeny sedmi případy tj. 18,4 %. V této rovině osvědčili školáci z menších lokalit větší vstřícnost, ovšem na druhé straně při hledání kladných vlastností se naopak jako vstřícnější deklarovali žáci z Prahy. (srv. tab. č. 6)

Z analýzy výpovědí, které děti zformulovaly či nezformulovaly na dotaz „Co obdivuješ na Vietnamcích?“ vyplývá:

1) Přestože otázka, která byla 13–14 letým dětem položena, měla stimulovat k hledání pozitivních a oceňujících charakteristik, řada dětí zvolila odpovědi naopak kritizující, odsuzující, v některých případech s xenofobním podtextem.³³

2) Významná část respondentů si s odpovědí příliš hlavu nenamáhala a odpověděla „nic“, popřípadě „nevím“. A téměř jedna třetina oslovených nechala dotaz zcela bez povšimnutí.

3) Závislost frekvence jednotlivých typů odpovědí ve vztahu k pohlaví respondentů a ke vzdělání a sociálnímu postavení otců se ve vyšší intenzitě projevila pouze u několika typů výroků³⁴, a to především u odpovědí „jazyk, jazykové schopnosti“, „nekvalitní zboží“ a „etnická intolerance“. Míra rozdílností u dalších typů výpovědí již nebyla tak výrazná.

4) Z pohledu velikostních skupin jednotlivých lokalit se – až na několik výjimek – podstatné rozdíly v analýze nejfrekventovanějších typů odpovědí neprojeví.³⁵ Na jedné straně se – ve smyslu etnické tolerance – vyjadřovali vstřícněji žáci ze škol z menších měst, na druhé straně – ve snaze nalézt u druhých, cizích, jiných, odlišných kladné vlastnosti – byli vstřícnější pražští školáci, tedy děti z velkoměsta.

5) Z postojů těch 13–14letých školáků, kteří dotaz zodpověděli aktivním způsobem, převládly ty, které se snažily hledat ve vztahu k Vietnamcům pozitivní a vstřícné charakteristiky. Nikoliv nevýznamná část respondentů se však přiklonila spíše k postojům negativním se sklonem ke xenofobii.³⁶

Závěrem je třeba zdůraznit, že 13–14letí respondenti představují tu část populace, u které se teprve začínají formovat pevnější a stálejší životní postoje, vzorce chování a stereotypy ve vztahu k druhým, jiným, cizím, odlišným. Tato věková skupina je stále ještě otevřená nejruznějším vlivům (pozitivním i negativním) a je relativně snadné ji strhnout na tu či onu

³³ Srovnej tabulku č. 1 a 2.

³⁴ Srovnej tabulky č. 3, 4 a 5.

³⁵ Viz tabulka č. 6.

³⁶ Srovnej tabulku č. 1 a 2.

stranu. To se týká zejména té části školní mládeže, která se ve zkoumaném souboru k položené otázce vůbec nevyslovila. A záleží především na tom, zda si tato dosud indiferentní část mladých vytvoří do budoucna takový pozitivní vztah k druhým (cizím, jiným, odlišným), že bude představovat spolu s dnešními již tolerantními³⁷ a vstřícnými 13–14 letými školáky většinové zastoupení v generaci dospělých v moderní, pluralitní, otevřené, multikulturní a multietnické společnosti České republiky v rámci budoucí sjednocené Evropy třetího tisíciletí.

A zcela na závěr odpověď na úvodní otázku. Ano, dnešní školní mládež (alespoň její určitá část) hledá, a také v mnoha konkrétních případech nalézá, pozitivní hodnoty ve vztahu k druhým, cizím, odlišným.

Tabulky:

Tabulka č. 1

Přehled typu odpovědí, které se opakovaly více než desetkrát

odpovědi typu	absolutně	% ze všech dotázaných	v % ze všech, kteří odpověděli
nic	954	27,7	40,5
obchodní činnost	279	8,1	11,8
hezký vzhled	212	6,2	9,0
souhrnně kladné vlastnosti	140	4,1	5,9
nevím	114	3,3	4,8
honba za penězi, vtíravost	98	2,9	4,2
jazyk, jazyková schopnost	61	1,8	2,6
nekvalitní zboží	48	1,4	2,0
etnická intolerance	38	1,1	1,6
sport, bojové umění	35	1,0	1,5
nesnáším je	30	0,9	1,3
dobré výrobky, průmyslová a technická vyspělost	30	0,9	1,3
souhrnně záporné vlastnosti	24	0,7	1,0
úsilí o vzestup, přizpůsobivost	22	0,6	0,9
nehezký vzhled	21	0,6	0,9

³⁷ A jak ukázala analýza výpovědí ze zkoumaného souboru respondentů, zdaleka nepředstavovala tato skupina již dnes tolerantních a vstřícných jednotlivců zanedbatelnou část.

odvaha žít v ČR	18	0,5	0,8
je jich tu moc	17	0,5	0,7
neznám je	16	0,5	0,7
kultura	14	0,4	0,6
nezajímají mě	13	0,4	0,6
nedodržování zákonů, zejména při obchodní činnosti	13	0,4	0,6
válka ve Vietnamu	12	0,3	0,5
etnická tolerance	11	0,3	0,5

Tabulka č. 2

Přehled typu odpovědí, jejichž četnost byla deset a méně

odpovědi typu	počet odpovědí v absolutních číslech
oděvní styl	10
jídla, nápoje	10
životní styl	10
odvaha k emigraci	9
nic moc	9
vynalézavost	8
nelišíme se	7
profesní dovednost	6
všechno	5
vydrží diskriminaci	5
životní prostředí, příroda	5
dobré zbraně, armáda	3
peníze, bohatství	3
inteligence	3
soudržnost vlastní komunity	2
národní hrdost	2
nedostatek vzdělání	2
jednotlivé, individuální výroky nezařaditelné do žádné z charakterizovaných skupin	29

Tabulka č. 3

Odpovědi podle pohlaví respondentů

odpovědi typu:	neuveдено absol. v %		chlapci absol. v %		dívky absol. v %		celkem absol. v %	
nic	33	3,5	465	48,7	456	47,8	954	100,0
obchodní činnost	16	5,7	157	56,3	106	38,0	279	100,0
hezký vzhled	5	2,4	99	46,7	108	50,9	212	100,0
souhrnně kladné vlastnosti	5	3,6	68	48,6	67	47,8	140	100,0
nevím	4	3,5	31	27,2	79	69,3	114	100,0
honba za penězi, vtíravost	2	2,0	43	43,9	53	54,1	98	100,0
jazyk, jazyková schopnost	2	3,3	13	21,3	46	75,4	61	100,0
nekvalitní zboží	3	6,3	28	58,3	17	35,4	48	100,0
etnická intolerance	3	7,9	22	57,9	13	34,2	38	100,0

Tabulka č. 4

Odpovědi podle vzdělání otce respondenta

odpověď typu:	neuveдено	základní	odborné	středoškolské	vysokoškolské	celkem
nic	absol.	59	63	260	365	954
	v %	6,2	6,6	27,2	38,3	21,7
obchodní činnost	absol.	16	19	74	99	279
	v %	5,7	6,8	26,5	35,5	25,5
hezký vzhled	absol.	22	15	56	69	212
	v %	10,4	7,1	26,4	32,5	23,6
souhrnně kladné vlastnosti	absol.	8	7	42	49	140
	v %	5,7	5,0	30,0	35,0	24,3
nevím	absol.	13	7	25	50	114
	v %	11,4	6,1	21,9	43,9	16,7
honba za penězi, vtíravost	absol.	5	4	24	36	98
	v %	5,1	4,1	24,5	36,7	29,6

absol.	6	4	21	25	5	61
jazyk, jazykové schopnosti						
v %	9,8	6,6	34,4	41,0	8,2	100,0
absol.	5	6	12	15	10	48
nekvalitní zboží						
v %	10,4	12,5	25,0	31,3	20,8	100,0
absol.	2	1	6	15	14	38
etnická intolerance						
v %	5,3	2,6	15,8	39,5	36,8	100,0
procentuální zastoupení jednotl. vzdělanost. skupin v celém souboru	8,8	7,8	26,3	36,7	20,4	100,0

Tabulka č. 5

Odpovědi podle sociálního postavení otce respondenta

odpověď typu:	neuveдено	dělník	zaměstnanec	podnikatel	člen družstva	svob. povol.	důchodce	nezaměst.	celkem
absol.	42	67	473	286	9	44	14	19	954
níc									
v %	4,4	7,0	49,6	30,0	0,9	4,6	1,5	2,0	100,0
absol.	16	31	129	78	4	12	6	3	279
obchodní činnost									
v %	5,7	11,1	46,2	28,0	1,4	4,3	2,2	1,1	100,0
absol.	17	20	98	63	1	7	4	2	212
hezký vzhled									
v %	8,0	9,4	46,2	29,7	0,5	3,3	1,9	1,0	100,0
absol.	8	6	54	54	3	9	4	2	140
kladné vlastnosti									
v %	3,7	4,3	38,6	38,6	2,1	6,4	2,9	1,4	100,0
absol.	9	10	53	25	2	9	4	2	114
nevím									
v %	7,9	8,7	46,5	21,9	1,8	7,9	3,5	1,8	100,0
absol.	6	4	48	34	2	3	0	1	98
honba za penězi									
v %	6,1	4,1	49,0	34,7	2,0	3,1	0,0	1,0	100,0
absol.	5	9	38	7	0	1	0	1	61
jazyk									
v %	8,2	14,8	62,3	11,5	0,0	1,6	0,0	1,6	100,0

absol. nekalitní zboží	4	1	28	14	1	0	0	0	48
v %	8,3	2,1	58,3	29,2	2,1	0,0	0,0	0,0	100,0
absol. etnická intolerance	3	2	11	19	0	2	1	0	38
v %	7,9	5,3	28,9	50,0	0,0	5,3	2,6	0,0	100,0
procentuální zastoupení jednotl. soc. skupin v celém souboru	6,9	8,4	46,8	28,3	1,0	5,0	2,0	1,6	100,0

Tabulka č. 6

Odpovědi podle velikosti lokality

odpovědi typu:	Praha absol. v %	Krajská města absol. v %	Okresní města absol. v %	Menší města absol. v %	Celkem absol. v %
nic	266 27,9	197 20,6	284 29,8	207 21,7	954 100,0
obchodní činnost	81 29,0	58 20,8	75 26,9	65 23,3	279 100,0
hezký vzhled	54 25,5	42 19,8	62 29,2	54 25,5	212 100,0
souhrnně kladné vlastnosti	55 39,3	27 19,3	27 19,3	31 22,1	140 100,0
nevím	35 30,7	23 20,2	26 22,8	30 26,3	114 100,0
honba za penězi, vtíravost	33 33,7	13 13,3	21 21,4	31 31,6	98 100,0
jazyk, jazykové schopnosti	12 19,7	8 13,1	15 24,6	26 42,6	61 100,0
nekalitní zboží	20 41,7	10 20,8	12 25,0	6 12,5	48 100,0
intolerance	10 26,3	11 29,0	10 26,3	7 18,4	38 100,0

Are Schoolchildren seeking Positive Values?

A look at the Vietnamese community

Miloslava Turková

Every society faces a vital task of building positive values and attitudes within inter-human, including inter-ethnic, contacts. For the current Czech society the creation of a non-conflict atmosphere is a complex task. Before 1989 Czech society was more or less ethnically homogenous and now it is facing difficulties when coping with the current state in which a number of Czech cities are becoming a multicultural and multiethnic space.

A look into future provides a hope. The present-day 13 to 14-year-old schoolchildren could consider the life in multicultural and multiethnic society as normal and natural in ten to fifteen years. Now the question is: do the present-day 13 to 14-year-old schoolchildren have the will to look for positive values also among other, foreign, different, distinctive people as a precondition of future coexistence without any problems?

Now let us look for the answer in the replies of children from elementary schools from various regions of the Czech Republic in which the following question was asked (within a broader survey conducted for the needs of the Ministry of Education and Youth): „*For what do you admire the Vietnamese?*“ The total number of respondents was 3,438, while almost one-third of them did not answer the question at all. The remaining two-thirds did answer the question, but a significant part replied with only one word: „*nothing*“ or „*don't know*.“ The rest of the respondents or more than 54% of those who wrote some answer ranged in a wide spectrum from admiration to intolerance, from ethnic tolerance to ethnic intolerance.

The following findings resulted from an analysis of the answers given or not given by the children to the question „*For what do you admire the Vietnamese?*“:

(1) Although the question was designed to prompt a search for positive and appreciating characteristics, a number of children preferred criticising answers, which sometimes included xenophobic background.

(2) A dependence on the frequency of individual types of answers in relation to the sex of the respondents as well as education and social position of fathers only appeared with a significant intensity in a few types of answers. Apart for a few exceptions, as regards the size of individual towns there were no substantial differences.

(3) In the attitudes of 13 to 14-year-old schoolchildren there was a prevalence of those who tried to look for positive and obliging characteristics in the relationship with the Vietnamese. However, some respondents also voiced negative attitudes.

The youth from the sample under observation makes part of that population in which established life attitudes and stereotypes to other, different, foreign and

distinctive people are only in the making. These schoolchildren are therefore still open to both positive and negative influences. Hence the relative ease with which to push them to this or that position. This is particularly true of that part which did not voice any opinion about the asked question in the sample under consideration. It is very important whether this so far indifferent part of the youth will in the future form such a positive relationship to other (foreign, different, distinctive) people that along with current tolerant and obliging schoolchildren it will make a majority share in the population of adult people in a modern, open, multicultural and multiethnic society of the Czech Republic within the framework of a future, unified Europe of the third millennium.

To conclude, let it be noted that the present-day schoolchildren are searching and have found in many real cases positive values in relation to other (foreign, different, distinctive) people.